

dighed ikke blev forstået som et defensivt begreb, men som en udfordring til, hvordan man skruede programmer sammen, så de kunne fange og fascinere publikum bredt set?

Det er muligt, at alt dette ligger uden for den selvpålagte ramme for fremstillingen, men det ligger ikke mere udenfor end at der jo, som sagt, bestandig foretages vurderinger, som alligevel er meget tæt på disse mere programmæssige og indholdsmæssige dimensioner. Det sker blot på en indirekte måde. Jeg har f.eks. svært ved at se, hvor der i det *givne* materiale er belæg for påstanden om, at DR havde indstillet sig på de ændrede vilkår længe før den ny konkurrencesituation i 1985. Ikke at det formentlig ikke er rigtigt, blot fremtræder det ikke særligt overbevisende ud fra materialet.

Der hvor usikkerhederne om vurderinger på baggrund af på den ene side talmaterialet og de rammesættende faktorer og på den anden side vurderinger, som har anden baggrund, fremtræder mest problematisk er i fremstillingens overordnede forestilling om en såkaldt national enhedskultur, som skulle have eksisteret ind til et vist tidspunkt, nemlig 1985 (»Indtil 1985 kunne man holde massekulturen i arms afstand og med god ret tage udgangspunkt i, at mediet fungerede i en homogen, national enhedskultur« (s. 176). Denne forestilling er for det første netop en typisk bakspejlskonstruktion. Der var formentlig ingen af dem, som levede under den påståede enhedskultur, som mente at de levede under en sådan, på akkurat samme måde som kun meget få mente, at der var nogen særlig grund til at beskæftige sig med begrebet public service før public service tv begyndte at blive udfordret af et tv tænkt ud fra mere snævre markedsmæssige og profitstyrede interesser. Men forestillingen om en enhedskultur holder jo for det andet heller ikke vand set i forhold til de faktiske debatter og kampe, der var omkring dette enhedskulturens tv-medium og institutionen DR og helt kontante offentlige ramaskrig (som da f.eks. tv-serierne Dallas eller Dollars blev taget af programplanen). Den holder heller ikke vand set i forhold til den opfattelse af tv-mediet, som f.eks. Tørk Haxthausen gav udtryk for i begyndelsen af 60'erne, og som netop betonedede forskellen mellem et kultursyn, der var bundet til kultur med stort K og ét, der var med lille k og havde en meget klar bevidsthed om, at f.eks. underholdningen og holdningen til publikum var en alvorlig sag og især en alvorlig sag for tv. Han slutter meget betegnende en af sine løbende artikler af med at sige: »I Her-

rens navn, er vi skolelærere eller gøglere?« (»Hvad folk har godt af«, Perspektiv nr. 5, 1963).

Jeg har således svært ved at se, hvor man med baggrund i bogens materiale og tilgang finder belægget for DR's såkaldte *krise* eller *identitetsproblem* mht. public service forståelse og egenforståelse før 1985 og DR's samtidige indgåen i en homogen, national enhedskultur. Det er i hvert fald synsvinkler på sagen, som bør afvejes langt mere nuanceret, dels i forhold til faktiske udviklinger på programfronten, dels i forhold til den bredere kulturpolitiske debat, som bestandig har omgærdet DR og mediet.

Hvad jeg dermed synes er fint i bogen, er dens kontante oplysninger, redegørelse for rammerne, værdifulde sammenstillinger og også at den i de fleste tilfælde forsøger at forholde sig særdeles renfærdigt til datamaterialet og afholder sig fra at drage konklusioner, som der ikke er belæg for. Hvad der er diskutabelt i bogen, er de synsvinkler og vurderinger, som på mere overordnede planer uundgåeligt alligevel langs af sted sniger sig ind og ikke diskuteres. Fra at være tilsnigelser bliver nogle af dem til autoritative, fastslående udsagn. Det er formentlig en uundgåelig omkostning af, at bogen forsøger at give netop en systematisk fremstilling, der er bundet til et kildegrundlag, som er meget tæt på public service institutionerne, og bundet til synsvinkler, som i meget høj grad må siges at være disse institutioners.

Jørgen Stigel, lektor
Aalborg Universitet

Niels Brügger & Henrik Nørgaard Petersen: *Paul Virilio – krigen, byen og det politiske*. Rævens Sorte Bibliotek. København 1994.

Hvis man som jeg ofte bliver betaget af at få fortalt om en begivenhed, der tilsyneladende tilfældigt kommer til at bestemme retningen for et forfatterskab og et livsværk, så er byplanlæggeren Paul Virilio en forfatter, som indløser denne begejstring.

Niels Brügger lader i indledningsartiklen, *Paul Virilio – fremtidsarkæolog og begrebsaktivist*, Virilio fortælle historien om den sommer, hvor han som 26-årig stod afslappet og tilbagelænet op af en bunker fra anden verdenskrig og lod blikket glide ud over den ubrudte horisont. Den værdiløse bunker, en ruin fra krigen, fik ham til som il-

lustration, at tænke over den totale krig. Oplevelsen danner udgangspunkt for *Bunker archéologie* (1975) og forfatterskabets indtil videre 11 meget forskellige og 'vildtvoksende' værker.

Den totale krig og den totale fred er centrale omdrejningspunkter for Virilios tænkning over moderniteten. Det er krigens mål at beherske og homogenisere et givet rum, hvorfor rummets udstrækning i sig selv bliver til en hindring for beherskelsen, som kun hastigheden, den tid det tager at bevæge sig rundt for at kontrollere territoriet, kan relativere. Endepunktet for hastigheden er lysets hastighed, den absolutte hastighed, hvor alt i rummet bliver allestedsnærværende, punktuelt, øjeblikkeligt og immaterielt (p19).

Den totale fred følger af den totale krigs potentielle allestedsnærvær. Og dette finder sted når det militærindustrielle kompleks, videnskabens og teknologiens beherskelsesmetoder overføres til en total regulering af den sociale orden, hvilket ifølge Virilio er det, der sker i efterkrigstiden. Det menneskelige liv og bevægelse bliver gennem overvågning af det gennemsigtige rum draget i tvivl.

Hastigheden forekommer at være Virilios grundliggende modernitetstema. Hastighed bliver til et ontologisk princip hos Virilio, som formuleres i dromologien, loven om hastighed.

Niels Brügger demonstrerer overbevisende, hvordan dette tema udfoldes gennem forfatterskabet med forskellige variationer på emnerne: det militære, det urbane, demokratiet, det politiske og afbildningerne.

Niels Brügger og Henrik Nørgaard Petersens: *Paul Virilio – krige, byen og det politiske* er tilrettelagt som en række selvstændige diskussioner af disse fire temaer i Virilios forfatterskab. Begrundelsen herfor er dobbelt og forekommer relevant.

For et dansk publikum er Virilio hovedsagligt blevet introduceret gennem *Synsmaskinen* (Kbh. 1989), hvor Virilio fremstår som billedteoretiker, et emne Virilio først udfolder i 80'erne. Dette råder redaktørerne bod på, primært gennem Niels Brüggers oversigtsartikel og i de enkelte selvstændige bidrag, der ud fra temaerne udfolder en indre sammenhæng i forfatterskabet. Virilio fremstår hermed langt mere kompleks sammenhængende, interessant og problematisk for et dansk publikum. Dette i sig selv gør *Paul Virilio – krigen, byen og det politiske* vedkommende, for enhver der ønsker at beskæftige sig med Virilio.

Bogens indledningsdel rummer foruden Niels Brüggers oversigtsartikel to aktuelle tekststykker af Virilio, *Ørkenskærmen* (1990) og *Et kontinent i afdrift* (1994), også Henrik Nørgaard Petersen og

Jens Qvesels interview, *Det globale laboratorium*, der er foretaget i forbindelse med udstillingen *Médias et démocratie* i Paris 1993. Dette valg ajourfører læseren med Virilios aktuelle problemstillinger.

Den militære del indeholder Anders Alpstens bidrag, *Energiens slaver* og Ronald Frederiksen og Nicolaj Knudsens, *Teknologi, rum tid – en militær synsvinkel*. Sidstnævnte artikel demonstrerer bl.a., hvordan Virilios essayistiske og fremtidsarkæologiske tænke måde fungerer radikalt og nybrydende. I følge forfatterne, der begge er tilknyttet Forsvarministerens Rådgivnings- og Analysegruppe, er Virilios indsigter uden militærstrategisk betydning, og egentlig meget traditionel. Deres anke mod Virilios dromologi er især metodisk. Virilio bruger det materiale og fremhæver fra historien det, der fremmer hans beskrivelse. Hvilket er tendentiøst, men netop de 'skæve indfaldsvinkler' i Virilios fremstilling kan føre til overraskende muligheder for et nyt syn. Virilio rejser m.a.o. problemstillinger det er værd at tænke over. Måske er den begrebsaktivistiske indtrængen et af de væsentligste argumenter for at beskæftige sig med Paul Virilio.

I afsnittet om det urbane behandler Henrik Reeh i *Fart, blik, byerfaring* også det metodiske problem i forbindelse med en bestemmelse af Virilios idé om fart/hastighed. Reeh argumenterer for, at det forbliver et begrebs-billede, som vanskeligt lader sig adskille fra de forskellige fænomener, som det karakteriserer. En egentlig teoretisk og begrebshierarkiseret formidling forekommer vanskelig i Virilios essayistiske konstruktion.

Anders Michelsen behandler i *Den artificielle økologi – transformationer i Paul Virilios tænkning* tre transformationer i forfatterskabet som en beskrivelse fra et makrofysisk rum (endo-rum) til mikrofysisk rum (exo-rum), fra en newtonske til en einsteinske tid/rum transformation og endelig til transformationen til nye perceptionsskemaer, fra et makrofysisk syn knyttet til den newtonske fysik til et indirekte syn, hvor de elektroniske medier åbner synsfeltet, samtidig med at de lukker det direkte syn. Transformationerne stiller Anders Michelsen i relation til begrebet artificiel økologi (Ezio Manzini), der betegner et civilisatorisk interface mellem natur og ikke-natur, en slags artefaktuel tekstur, som menneskets 'naturlige' environment. Virilio fremtræder i dette lys som en teoretiker, der beskriver transformationen fra en før-moderne naturbeherskelse til post-moderne position, hvor naturen er overvun-

det og erstattet af en artificiel økologi, eller verden nr. 3 i Poppers forstand.

I artiklen *Elektronisk demokrati* behandler Marcus Schmidt Virilios bekymring over tele-demokratiet d.v.s. når den absolutte hastigheds tyranni kræver beslutninger her og nu. Virilio mener, at tele-demokratiet udelukker den demokratiske proces, der forudsætter deltagelse i beslutningerne og dermed også tid til offentlig debat og tidlig afstand til fælles refleksion. Over for Virilios synspunkt argumenterer Marcus Schmidt, at det er den repræsentative demokrati-form, der er i krise, og at det demokratiske underskud skyldes, at det er politikerne, der søger at fastholde deres monopol på besindighed og fornuft, som de ikke vil overdrage til vælgerne nu, hvor det er muligt at gennemføre et direkte demokrati gennem de elektroniske motorveje.

Fra en anden synsvinkel diskuterer Henrik Nørgaard Petersen og Jens Qvesel i *Demokratiets karikatur* Virilios bekymring for tele-demokratiet. Det kritiske punkt hos Virilio er ikke teknologien, men den hastighed, som informationsteknologierne har. Teknologien er underlagt et ideal om maksimal performans. Omvendt er samfundet og politikken underlagt et ideal om det borgerlige demokrati. Disse to idealer står i et uopløseligt modsætningsforhold til hinanden. Det parlamentariske system er allerede underlagt dromologien. Masseoffentligheden er koblet fra som tilskuere til den politiske elites handlinger og beslutninger. Dermed har borgerne afgivet deres suverænitet på en indirekte måde til de, der kan beherske de performative systemer, hvilket kun er en pessimistisk bekræftelse på *hastighedens forurening af det humane område*.

I *Hermes' død – i den perceptuelle amnesi* skriver Knut Ove Eliassen om nogle interessante træk ved Virilios opfattelse af blikkets historie. Hvor beherskelsen af rummet, objektverdenen, som via overvågning har ført til realiseringen af panoptikonet. Blikkets historie har hos Virilio to fixpunkter, det første i konstruktionen af centralperspektivet og det andet i den mekaniske fotografiske proces, hvor anvendelsen af det sidste for Virilio fører til en uddrivelse af mangfoldigheden af de mentale billeder, idet mennesket underlægges objektivets synspunkt og tvinges til at underkaste sig dette. Derved ændrer blikket karakter. Blikkets selvstændiggørelse behandles ikke som en frihed hos Virilio, men derimod som et tab. Tabet af betydningen og værdien ved den umiddelbare sensoriske kontakt med lokaliteten.

I afslutningsartiklen *Medierne, demokratiet og afstandens etik – om Paul Virilio og massemedi-*

erne sammenfatter Finn Frandsen med begrebet om afstandens etik Virilios pessimistiske opfattelse af *overskridelsen af den menneskelige kommunikations 'naturlige' betingelser* (p 232), hastighedens negativitet, hvor tv og billedkulturen er trusselen mod demokratiet. Virilios bud på at afværge denne trussel, består i at *genopfinde afstanden* i dromologiske termer, hvilket forekommer at være umuligt inden for Virilios egen begrebslighed, idet intet ifølge Virilio kan standse eller bremse den absolutte hastighed. Det er det tragiske i Virilios verdensopfattelse.

Paul Virilio – Krigen, byen og det politiske er en inspirerende introduktion til Paul Virilios forfatterskab, som ikke kan ydes retfærdighed her. Begrænsningerne synliggøres i Virilios fænomenologiske udgangspunkt, og i hans konsekvente negativitetsanalyse af teknologien. Derfor er det måske vigtigt at flytte diskussionen til det felt, Virilio selv kalder det banale, til de mulige konstruktioner af afstandens etik.

Henning Pryds
Anvendt Visuel Kommunikation
Odense Universitet

Stig Hjarvard: Internationale TV-nyheder, København: Akademisk Forlag, 1995, 532 sider.

Internationale TV-nyheder hedder bogen – som stort set er identisk med Stig Hjarvards Ph.D.-afhandling fra 1994 (Københavns Universitet). Undertitlen er noget længere, og måske mere oplysende: »En historisk analyse af det europæiske system for udveksling af TV-nyheder«. For, jo, det handler om europæiske TV-nyheder. Og om historie: om Eurovisionssystemets udvikling og forvandling, om hele forløbet fra opbygningen i 60'erne frem til de sidste ti års dereguleringer og indførelse af nye teknologier. Men denne 532 sider store moppedreng af en afhandling er på den anden side noget andet og mere – ja, betydeligt mere – end en institutionshistorisk fremstilling i traditionel, snæver forstand. Sådan som Hjarvard definerer »historisk analyse« må der nemlig nødvendigvis blive tale om noget ganske omfattende. Og krævende.

Det starter forsigtigt nok, med en erklæring (s. 14) om at der i den følgende historiske fremstilling vil blive lagt vægt på »institutionelle og æstetiske aspekter«. Hensigten er videre at »identifi-

cere de forskellige faktorer, der tidligere og idag er bestemmende for TV-udlandsnyheders form og indhold«, og der skal anlægges et »nuanceret helhedssyn på udviklingen«. Og så er det tid for take-off: dette helhedssyn medfører at der må »lægges vægt på at belyse den gensidige sammenhæng og påvirkning mellem generelle samfundsmæssige udviklingstendenser, institutionspolitiske målsætninger, redaktionelle arbejdsprocesser, teknologisk udvikling og mediespecifikke udtryksformer«.

Det er et voldsomt arbejdsfelt som bredes ud her på bogens første sider. Og selvsagt er det ikke alting der indløses undervejs, eller i det mindste er det ikke alle sammenhænge og påvirkninger der behandles lige grundigt. På den anden side er det slet og ret imponerende hvor langt Hjarvard faktisk kommer omkring på dette enorme arbejdsfelt. Men mest imponerende er det trods alt, i hvert fald efter denne anmelders opfattelse, at Hjarvard ikke blot får givet en stofrig og nuanceret, »helheds«-orienteret fremstilling af EVN-systemet historie, men at han også, bogen igennem, reflekterer over »helhedssynets« konsekvenser og gennemfører en kritisk diskussion, dels af tidligere analytiske arbejder på feltet, dels af centrale teoretiske problemstillinger og begrebsdannelser i krydsningsfeltet mellem humanistisk og samfundsvidenskabelig medieforskning.

Skulle man sammenfatte afhandlingen med dens egne termer, kunne man sige at den for det første forsøger at finde en »middle range«, et niveau hvor analysen og fremstillingen af konkrete, afgrænsede historiske begivenheder og forløb lader sig forbinde med beskrivelsen af mere generelle sociale strukturer og tendenser. Dette er den grundlæggende bestræbelse i de centrale kapitler (kap. 4 om etableringen af EVN-systemet, kap. 7 om dets udvikling) hvor det historiske materiale fremlægges og struktureres. Og det er også bestræbelsen når Hjarvard (i kap. 6) fremlægger resultaterne af sin empiriske analyse af nyhedernes stofmæssige fordeling inden for en kort, afgrænset periode: mens mange tidligere nyhedsanalytikere ofte formidlede temmelig brutalt mellem empiriens mikroniveau og samfundsteoriens abstrakte makroperspektiver, så argumenterer Hjarvard for at resultaterne giver bedre mening hvis de indføres i tolkningsrammer hvor regionale og lokale forhold spiller en central rolle. Vel hedder bogen Internationale TV-nyheder, men »international« er i dette tilfælde ikke de ældre nyhedsforskernes abstrakte overbegreb, det dækker heller ikke rigtig »Vesten« eller »Europa«, det er snarere et felt som konstitueres igennem

bogens diskussioner og beskrivelser, et felt som nuanceres og kompliceres, og som efterhånden træder frem som en intrikat flerhed af sociale, historiske og teknologiske tendenser i mange forskellige, og med mange forskellige, dimensioner.

For det andet, og som følge af denne bestræbelse på at give en historisk sensitiv fremstilling af EVN-systemets udvikling og struktur, så er afhandlingen også et forsøg på at finde en teoretisk »middle range« hvor forskellige mikro- og makroperspektiver fra både human- og samfundsvidenskaber kan forenes. Mere præcist er der tale om, at Hjarvard forsøger at opdatere nyhedsforskningen teoretisk, bringe den på niveau, forbinde den med nyere samfundsteori (Giddens spøger i kulisserne) og med humanistiske teorier om æstetik og betydning. På den ene side river han (kap. 3) tæppet væk under megen traditionel, samfundsvidenskabeligt baseret nyhedsforskning med en tiltrængt og helt ødelæggende kritik af Galtung og Ruges klassiske »Foreign News«-artikel fra 1965. På den anden side (kap. 2) afviser han humanisternes rygmarvs-mytologisering af modsætningen mellem kvantitative og kvalitative metoder og giver i stedet en klargørende fremstilling af disse metoders indbyrdes forskellige gyldighedsområder og anvendelsesmuligheder i medieforskningen.

At Hjarvard faktisk selv har humanvidenskabelig baggrund kommer bl.a. til udtryk i at han i sine analyser inddrager medie- og genrespecifikke aspekter som hidtil ikke har spillet nogen som helst rolle i nyhedsforskningen. Og også i dette tilfælde er der en tæt forbindelse mellem konkret analysepraksis og teoretisk refleksion: f.eks. hviler hans analyse af billedernes funktion i TV-nyhederne (kap. 9) på en interessant diskussion og kritik af Roland Barthes' berømte begreber »forankring« og »afløsning«.

En af MedieKulturs anmeldere besværede sig for en tid siden over den type disputatser, hvor man må igennem et uendeligt set-up, før forfatteren endelig kommer frem til de egentlige pointer, som så knaldes af i et kort afsluttende afsnit. Som det fremgår, hører Hjarwards afhandling bestemt ikke til i denne kategori. Her falder pointerne tæt helt fra begyndelsen af, her får læseren elleve stofrige kapitler som til sammen danner et sammenhængende, fremadskridende ræsonnement. Men samtidig er alle kapitlerne indholdsmæssigt afrundede og kan læses som afsluttede helheder. Mange af dem har været trykt i andre versioner tidligere, og et par stykker er allerede ved at udvikle sig til (eller har gode muligheder for at blive)